

3. Gulomkodiroya, M. S. Qizi. (2024). A STUDY ON VARIOUS E-RECRUITMENT TOOLS AND ITS EFFECTIVENESS FOR RECRUITMENT. QO'QON UNIVERSITETI XABARNOMASI, 10(10), 32–34. <https://doi.org/10.54613/ku.v10i10.902>
4. Gulomkodiroya Mamura Saydumarxon qizi. (2024). A STUDY ON SAFETY MEASURES IMPLEMENTED BY LE ROMA GARDENIA RESORT (VRS INFRA) DURING THE COVID-19 PANDEMIC. Galaxy International Interdisciplinary Research Journal, 12(2), 78–84. Retrieved from <https://giirj.com/index.php/giirj/article/view/6446>
5. Tojiyeva, M. M. (2024). O 'QUVCHILAR BILIMINI OSHIRISHDA OLIMPIADA MASALALARINI O 'QITISHNING AHAMIYATI. Kokand University Research Base, 444-448.
6. Tajiyeva, M. M. (2022). SOCIO-ECONOMIC SYSTEM OF SMALL BUSINESS THEORETICAL VIEWS OF SCIENTISTS IN DEVELOPMENT. A Multidisciplinary Peer Reviewed Journal, 55-59.
7. THE ESSENCE OF CUSTOMER RELATIONSHIP MANAGEMENT SYSTEMS, DEVELOPMENT THEORIES. (2025). International Conference on Economics, Finance, Banking and Management, 102-111. <https://econferies.com/index.php/6/article/view/491>
8. FACTORS INFLUENCING CUSTOMER RELATIONSHIP MANAGEMENT STRATEGIES IN SMALL BUSINESS OPERATIONS AND THEIR SPECIFIC CHARACTERISTICS. (2025). International Conference on Scientific Research in Natural and Social Sciences, 44-51.
9. Mexmonaliyev, U. (2024). ICHKI AUDITNI RIVOJLANTIRISHNING ASOSIY OMILLARI. University Research Base, 277–279. Retrieved from <https://scholar.kokanduni.uz/index.php/rb/article/view/515>
10. Mexmonaliyev Ulug'bek Erkinjon o'g'li. (2024). ICHKI AUDITNI RIVOJLANTIRISHNING DOLZARB MASALALARI. University Research Base, 810–811. Retrieved from <https://sc>

### **BARQAROR TURIZM RIVOJLANISHIDA EKOLOGIK YONDASHUVLAR (SINGAPUR MISOLIDA)**

**Umarov Omonjon**

Qo'qon universiteti Xalqaro turizm va  
iqtisodiyot kafedrası katta o'qituvchisi  
[umarovomonjon1994@gmail.com](mailto:umarovomonjon1994@gmail.com)

**Musurmonqulova Noila**

Qo'qon universiteti turizm yo'nalishi talabasi.

**Annotatsiya:** Barqaror turizmning rivojlanishi ekologik yondoshuvlarni talab qiladi, va Singapur bu yo'nalishda muhim tajribaga ega bo'lgan mamlakatlardan biri hisoblanadi. Singapurning ekologik yo'nalishdagi tajribalari turizm sohasida barqarorlikni ta'minlashning samarali modeli sifatida xizmat qilishi mumkin. Ushbu mamlakatda qabul qilingan ekologik siyosatlar va amalga oshirilgan loyihalar turizm va atrof-muhitni muhofaza qilishni muvozanatlashtirishning yo'nalishini ko'rsatib beradi.

**Kalit so'zlar:** Barqaror turizm, Ekologik yondoshuv, Singapur, Ekologiyani muhofaza qilish, Yashil texnologiyalar, Ekoturizm, Tabiatni saqlash, Qayta tiklanadigan energiya, Turizm va barqarorlik.

**Kirish:** Barqaror turizm — bu turizmning o'ziga xos turi bo'lib, tabiatni muhofaza qilish, jamiyatning iqtisodiy va ijtimoiy rivojlanishini ta'minlash, shu bilan birga, turistik ehtiyojlarni qondirishga e'tibor qaratadi. Barqaror turizmning asosiy maqsadi — tabiatga zarar yetkazmasdan, iqtisodiy o'sishni va mahalliy aholining turmush sharoitini yaxshilashni ta'minlashdir.

Singapur, o'zining kelajakda barqarorlikka e'tibori bilan tanilgan davlatlardan biri hisoblanadi. Ushbu mamlakatda ekologik yondoshuvlar turizmni rivojlantirishda muhim o'rin

tutadi. Singapurning ekologik yo'nalishdagi ilg'or tajribalarini tahlil qilish, barqaror turizmni rivojlantirishga oid tavsiyalar ishlab chiqish uchun o'rganish maqsadga muvofiqdir.

Barqaror turizm (sustainable tourism) — bu tabiat, madaniyat va iqtisodiyotni saqlash va muvozanatda saqlashga qaratilgan turizm turi hisoblanadi. Barqaror turizmning maqsadi — turistik faoliyatdan kelib chiqadigan ta'sirlarni minimallashtirish va kelajak avlodlar uchun tabiat va madaniyatni asrash. Barqaror turizm turizmning barcha yo'nalishlarida qo'llanilishi mumkin, jumladan, ekoturizm, madaniy turizm, tarixiy turizm va boshqalar.

Barqaror turizmning asosiy tushunchalari va printsiplarini quyidagicha tasniflash mumkin:

Ekologik printsiplar barqaror turizmning asosiy yo'nalishlaridan biri bo'lib, bu turizm faoliyatining tabiatga ta'sirini minimallashtirishga qaratilgan. Bunda:

- Resurslarni oqilona ishlatish: Turistik faoliyat davomida tabiiy resurslardan (suv, energiya, xom ashyo va boshqalar) samarali va oqilona foydalanish talab etiladi.
- Chiqindilarni kamaytirish: Turizm faoliyati davomida chiqindilarni kamaytirish va qayta ishlashga alohida e'tibor qaratilmoqda.
- Tabiatni muhofaza qilish: Turizmning tabiatga bo'lgan ta'sirini minimallashtirish va ekosistemalarni asrashga qaratilgan tashabbuslar.

Barqaror turizm ijtimoiy masalaga ham e'tibor qaratadi. Bu printsiplarga asosan, turizm faoliyatining mahalliy aholiga ijobiy ta'sir ko'rsatishini ta'minlash maqsad qilinadi:

- Mahalliy aholiga imtiyozlar: Turizmdan olingan daromadlarni mahalliy jamoalarning rivojlanishiga yo'naltirish, mahalliy aholining turmush sharoitini yaxshilash.
- Madaniyatni saqlash: Mahalliy madaniyat va an'analarni hurmat qilish, ularni saqlash va mukammal tarzda namoyon qilish.
- Ijtimoiy ijobiy ta'sirlar: Turizm jamiyatdagi ijtimoiy muammolarni hal qilish, ma'naviy, ijtimoiy va iqtisodiy ahamiyatga ega loyihalarni qo'llab-quvvatlash.

Barqaror turizmning iqtisodiy jihatlari ham muhim o'rin tutadi. Bu printsiplar turizmdan olingan daromadlarni samarali taqsimlash va turizm sohasidagi faoliyatni iqtisodiy jihatdan barqaror qilishga qaratilgan:

- Turizmdan olingan daromadlardan oqilona foydalanish: Turizmni rivojlantirish orqali mahalliy iqtisodiyotni rivojlantirish, yangi ish o'rinlarini yaratish.
- Barqaror iqtisodiy o'sish: Turizmni rivojlantirish, ammo tabiat va ijtimoiy hayotga zarar yetkazmasdan iqtisodiy o'sishni ta'minlash.
- Loyihalarni moliyaviy samaradorlik: Turizm sohasida amalga oshirilayotgan barqaror loyihalarning moliyaviy samaradorligini ta'minlash.

Barqaror turizm, shuningdek, madaniyat va tarixni saqlashga ham qaratilgan:

- Madaniy merosni saqlash: Madaniy yodgorliklar, tarixiy ob'ektlar va an'analarni saqlash va ularni himoya qilish.
- Madaniy almashinuv: Turizmning madaniy almashinuvni rag'batlantirish va turizm orqali turli xalqlar va madaniyatlar o'rtasida ijobiy aloqa o'rnatish.
- Turizm va mahalliy jamoa o'rtasidagi hamkorlik: Madaniy va tarixi yodgorliklarning himoyasida mahalliy jamoalarni jalb qilish, ularning hamkorligini ta'minlash.

Barqaror turizmda yangi texnologiyalarni joriy qilish muhim ahamiyatga ega:

- Texnologiyalar va tahlillar: Turizmning ekologik ta'sirini monitoring qilish va tahlil qilish uchun zamonaviy texnologiyalardan foydalanish.

Singapur, barqaror rivojlanish va ekologik masalalarga bo'lgan katta e'tibori bilan mashhur. Bu mamlakat o'zining iqtisodiy va ijtimoiy barqarorligi bilan tanilgan, shuningdek, ekologiyani muhofaza qilish va ekologik turizmni rivojlantirishga ham katta e'tibor qaratgan. Singapurda barqaror turizmning rivojlanishi haqida aytish mumkin bo'lgan asosiy nuqtalarni quyida keltiramiz.

#### 1. Hukumatning ekologik siyosatlari va strategiyalari

Singapur hukumatining ekologik siyosati turizm sohasida ham muhim rol o'ynaydi. 1990-yillarda Singapur o'zining ekologik rivojlanishga doir strategiyasini ishlab chiqdi. Bu strategiyalar turizmni barqaror rivojlantirishga qaratilgan va tabiatni saqlash, resurslardan oqilona foydalanishga asoslangan.

- **Singapur Ekologik Assotsiatsiyasi:** Hukumat turizm sohasida barqarorlikni ta'minlash maqsadida ko'plab ekologik tashkilotlar va assotsiatsiyalarni tashkil etgan. Ular turizm faoliyatining ekologik ta'sirini monitoring qiladi, barqaror turizmga oid dasturlarni ishlab chiqishga ko'maklashadi.

- **Barqaror turizm dasturlari:** Singapur hukumatining "Singapur 2030" rivojlanish strategiyasining bir qismi sifatida, turizmga barqarorlikni ta'minlashga qaratilgan ko'plab dasturlar amalga oshirilmoqda. Masalan, turizm faoliyatida ekologik darajalar va sertifikatlar kiritish, turizm kompaniyalarini ekologiyaga rioya qilishga rag'batlantirish.

Jumladan Singapurda tabiatni asrash va yashil maydonlarni ko'paytirish muhim o'rin tutadi. Buning natijasida ekoturizm va turizmga qiziqish ortib, Singapurning barqaror turizm sohasidagi rivoji yangicha bosqichga ko'tarildi.

- **Gardens bay ze Bey (Gardens by the Bay):** Bu Singapurning eng mashhur ekoturizm loyihalaridan biri. Mehmonlar bu yerda yashil arxitektura va quvurlar orqali har xil o'simliklar bilan tanishishlari mumkin. Ushbu loyiha nafaqat ekologiyaga bo'lgan e'tiborni ko'rsatadi, balki barqaror turizmni rag'batlantirishda muhim rol o'ynaydi.

- **Singapurning parki va tabiat qo'rg'onlari:** Singapurda ko'plab parkter va tabiat qo'rg'onlari mavjud bo'lib, ular ekologik turizmni rivojlantirishga xizmat qiladi. Masalan, Singapur milliy parki va Tong Kinav Park kabi tabiat manzaralari turizmning barqaror rivoji uchun katta ahamiyatga ega.

Shuningdek qayta tiklanadigan energiya manbalari va energiya samaradorligi

Singapurda barqaror turizmni rivojlantirishda yana bir muhim jihat — energiya samaradorligi va qayta tiklanadigan energiya manbalariga e'tibor berish. Turizm ob'ektlarining ko'pchiligi ekologik ishlatishda yangi texnologiyalardan foydalanmoqda.

- **Marina Bey Sends:** Bu mavjud bo'lgan eng mashhur va innovativ barqaror turizm ob'ektidir. Bu mehmonxona o'zining qurilishida qayta tiklanadigan energiya manbalari va energiya samaradorligini ta'minlovchi texnologiyalardan foydalangan.

- **Quyosh energiyasidan foydalanish:** Turizm ob'ektlari va mehmonxonalarda quyosh panellaridan foydalanish orqali energiyani tejash va ekologik yo'llar bilan energiya ishlab chiqarish amalga oshiriladi.

Ekologik ta'lim va turistlarga masofaviy tashriflar

Singapurda turizm sohasidagi ekologik ta'lim va faoliyatlarga ham juda katta ahamiyat beriladi. Turizm tashkilotlari turistlarga tabiatni muhofaza qilish, yashil turizm va barqarorlikka oid yoritishga urinishadi.

- **Ekologik turizm yordamida ta'lim:** Singapurda ko'plab turizm agentliklari va tashkilotlari ekologiyaviy ta'lim dasturlarini tashkil etishadi. Turistlarga ekologik turizmning ahamiyati, resurslarni oqilona ishlatish va tabiatni saqlash bo'yicha ma'lumotlar taqdim etiladi.

- **Tabiatning ahamiyatiga oid aktsiyalar:** Maxsus turlar va tadbirlar orqali turistlar tabiatni himoya qilish va ekologik masalalarga e'tibor qaratgan holda aniq harakatlar qilishga rag'batlantiriladi.

Barqaror turizmni rag'batlantirish va tashriflarning ko'payishi

Singapurda barqaror turizmni rag'batlantirish maqsadida turizm sohasidagi samarali tashriflar va marketing strategiyalari ham ishlab chiqilgan. Bular turizmni barqaror rivojlantirish, milliy turizmni zaxiralash va zamonaviy talablarga javob berishga qaratilgan.

- **Turizmga yangi trendlar va strategiyalar:** Singapur barqaror turizmni yangi trendlar va innovatsiyalar orqali rivojlantirishga harakat qilmoqda. Buning natijasida Singapurda barqaror turizmning yangi yo'nalishlari va mahsulotlari paydo bo'lmoqda.

Singapur 1990-yillardan boshlab ekologik barqarorlikni ta'minlashga jiddiy e'tibor qaratib boshladi. Mahalliy hukumat turizmni rivojlantirishda ekologik yo'nalishga asoslanadigan strategiyalarni qabul qildi. Turizmning bu sohasiga olib kelgan ba'zi asosiy omillar:

- Yashil maydonlar va tabiatni saqlash: Singapurda ko'plab yashil maydonlar va parklar mavjud, ularning ko'pchiligi ekoturizmning rivojlanishiga xizmat qiladi.
- Qayta tiklanadigan energiya manbalari: Singapurning turizm sohasida qayta tiklanadigan energiya manbalari (shu jumladan, quyosh energiyasidan foydalanish)dan keng foydalanish siyosati amalga oshirilmoqda.
- Ekologik ta'lim va faoliyat: Singapurda turizm sohasida ekologik ta'lim va aholini ekologiyaviy masalalarga oid faoliyatlar orqali targ'ib qilishga e'tibor qaratilmoqda.

### 3. Singapurda ekologik yondoshuvlar va ularning turizmga ta'siri

Singapurda barqaror turizmning rivojlanishiga ekologik yondoshuvlar bir necha yo'nalishlarda amalga oshirilgan:

- Eko-do'stona arxitektura: Singapurda turizm inshootlarining barchasi ekologik talablarga javob bergan holda quriladi. Masalan, "Marina Bay Sands" mehmonxonasi, qurilishida energiya tejash texnologiyalari va yashil energiya manbalariga e'tibor berilgan.
- Turistik ob'ektlar va ishlab chiqarish o'rtasidagi hamkorlik: Singapurda turizm sohasida ishlab chiqarishni yuqori ekologik standartlarga muvofiq olib borish uchun turizm va ishlab chiqarish sohalari o'rtasida hamkorlik yo'lga qo'yilgan.
- Turizm va tabiatni muhofaza qilish: Singapurda tabiat himoyasiga qaratilgan turizm sohasidagi dasturlar samarali amalga oshirilmoqda, bu esa mamlakatning ekoturizm salohiyatini oshirishga xizmat qiladi.

### 4. Singapurda barqaror turizmni rivojlantirishdagi yo'nalishlar

Singapurda barqaror turizmni rivojlantirishning kelgusi yo'nalishlari quyidagilardan iborat:

- Ekologik turizm mahsulotlarini yaratish: Singapurda ekoturizmni rivojlantirish maqsadida yangi turizm mahsulotlari (ekoturistik yo'nalishlar, yashil turizm tashkilotlari) yaratish zarur.
- Innovatsion ekologik texnologiyalar: Turizm sohasida yangi ekologik texnologiyalarni joriy qilish (masalan, energiya tejash, chiqindilarni qayta ishlash va boshqa barqaror texnologiyalar)ga katta e'tibor qaratilmoqda.
- Barqarorlikni rag'batlantirish: Turizm sohasida barqarorlikni rag'batlantirish uchun turizm kompaniyalarini ekologik masalalarga oid qoidalarni bajarishga o'rgatish va mahalliy jamoalarni yordam berish.

**Xulosa:** Singapurning barqaror turizm sohasidagi tajribalari ekologik yondoshuvlarning ahamiyatini ochib beradi. Ushbu mamlakatda turizmning barqaror rivojlanishini ta'minlash uchun ekologik yo'nalishdagi strategiyalar va chora-tadbirlar samarali amalga oshirilmoqda. Singapur hukumati turizm faoliyatining tabiatga ta'sirini minimallashtirish, yashil maydonlarni ko'paytirish va qayta tiklanadigan energiya manbalariga e'tibor berishga katta ahamiyat beradi. Turizm ob'ektlarida ekologik ta'limni va barqaror texnologiyalarni joriy qilish, mahalliy jamoalarni turizmning ijtimoiy va iqtisodiy foydalariga jalb qilish muhim o'rin tutadi.

Singapurda amalga oshirilgan ekoturizm loyihalari, yangi qurilishlarda ekologik standartlarga rioya qilish, energiya tejash va chiqindilarni qayta ishlash borasidagi sa'y-harakatlar mamlakatning turizm sohasida barqarorlikni ta'minlashga qaratilgan yetarlicha tadbirlarning samarali amalga oshirilayotganini ko'rsatadi. Bu, o'z navbatida, mamlakatning global turizm bozoridagi o'rnini mustahkamlashga yordam beradi.

Shu bilan birga, Singapurning barqaror turizm sohasidagi tajribalari boshqa mamlakatlarga ham o'rnak bo'lishi mumkin. Ekologik yondoshuvlarni turizm strategiyalariga integratsiya qilish orqali, boshqa davlatlar ham tabiatni saqlash, jamiyat rivojini ta'minlash va iqtisodiy o'sishni o'zaro muvozanatlashtirishda muvaffaqiyatga erishishi mumkin. Barqaror

turizmning kelajagi ekologiya va iqtisodiy rivojlanishning muvozanatini saqlashga bog'liqdir va Singapur bu yo'lda muhim tajribaga ega.

#### **Foydalanilgan adabiyotlar:**

1. U. O. M. (2024). SMART TEXNOLOGIYALARNING TURIZM RIVOJLANISHIGA TA'SIRI. Raqamli iqtisodiyot (Цифровая экономика), (6), 132-141.
2. Umarov, O., & To'xtanazarova, M. (2024). MADANIY TURIZMNI RIVOJLANTIRISHDA XORIJIY DAVLATLAR TAJRIBASI. QO 'QON UNIVERSITETI XABARNOMASI, 11, 37-40.
3. Omonjon, U. (2024). ILMIY TURIZM VA UNING YEVROPA DAVLATLARIDA RIVOJLANISHI. Kokand University Research Base, 940-943.
4. Ismoilov, B. (2024). TADBIRKORLIK SUBYEKTLARINI DAVLAT XARIDLARIDAGI ISHTIROKI:(Farg'ona viloyati misolida). QO 'QON UNIVERSITETI XABARNOMASI, 13, 133-135.
5. Jurayev, U. (2024). TURIZM MOLIVASIDA INVESTITSIYA VA INNOVATSIYALARNING ROLI. QO'QON UNIVERSITETI XABARNOMASI, 13, 75-77. <https://scholar.kokanduni.uz/index.php/rb/article/view/668>
6. Rasulov, X. (2024). TURIZM SANOATIDA MIJOZLAR BILAN MUNOSABATLARNI BOSHQARISHNING (CRM) O'RNI VA AHAMIYATI. *University Research Base*, 525-527. Retrieved from <https://scholar.kokanduni.uz/index.php/rb/article/view/668>
7. Rasulov, X. Y. (2024). O'ZBEKISTON TURIZM SANOATIDA MADANIY TURIZMNING O'RNI. QO'QON UNIVERSITETI XABARNOMASI, 12, 71-76. <https://doi.org/10.54613/ku.v12i.993>

### **FARG'ONA VODIYSIDA EKOTURIZM VA MAHALLIY HUNARMANDCHILIKNI RIVOJLANTIRISH (QO'QON, MARG'ILON VA RISHTON MISOLIDA)**

**Mo'minova Kanizaxon**

Qo'qon Universiteti o'qituvchisi

**Valiyeva Layloxon Obidjon qizi**

Qo'qon Universiteti talabasi

[laylovaliyeva59@gmail.com](mailto:laylovaliyeva59@gmail.com)

**Annotatsiya:** Mazkur maqolada dunyo bo'ylab rivojlanayotgan va turistlar e'tiboriga sazovor bo'layotgan ekoturizm va hunarmandchilikni bizning yurtimizda ham rivojlantirish uchun taklif va xulosalar bilan boyitiladi.

**Kalit so'zlar:** ekoturizm, hunarmandchilik, Qo'qon, Marg'ilon, Rishton, turizm, iqtisodiy rivojlanish.

**Kirish:** Farg'ona vodiysi – O'zbekistonning madaniy va iqtisodiy jihatdan eng muhim hududlaridan biri bo'lib, bu yerda ekoturizm va an'anaviy hunarmandchilik katta salohiyatga ega. Ushbu tadqiqot Qo'qon, Marg'ilon va Rishton shaharlarida ekoturizm hamda mahalliy hunarmandchilikning rivojlanish holatini o'rganishga qaratilgan. Tadqiqot davomida ushbu shaharlarning tabiiy va madaniy boyliklari, hunarmandchilik an'analari hamda turizmning ijtimoiy-iqtisodiy ta'siri tahlil qilinadi. Natijalar shuni ko'rsatadiki, ekoturizm va hunarmandchilikni rivojlantirish mahalliy iqtisodiyotning o'sishiga, ish o'rinlari yaratishga va milliy merosni saqlashga xizmat qiladi. Tadqiqotning maqsadi – Farg'ona vodiysida ekoturizm va mahalliy hunarmandchilikni rivojlantirish imkoniyatlarini o'rganish, mavjud muammolar va ularning yechimlarini tahlil qilishdir.

Farg'ona vodiysida ekoturizmning rivojlanish imkoniyatlari. Ekoturizm – bu tabiiy muhitni asrab-avaylab, sayyohlarga ekologik toza muhitda dam olish imkoniyatini yaratish orqali iqtisodiy foyda olish tizimidir. Farg'ona vodiysi o'zining betakror tabiati va tog'li hududlari bilan ekoturizm uchun katta salohiyatga ega. Quyidagi omillar bu hududda ekoturizmni rivojlantirishga yordam beradi: